

Rapport 1-2021

Horndykker i Nordland i 2021

Paul Shimmings

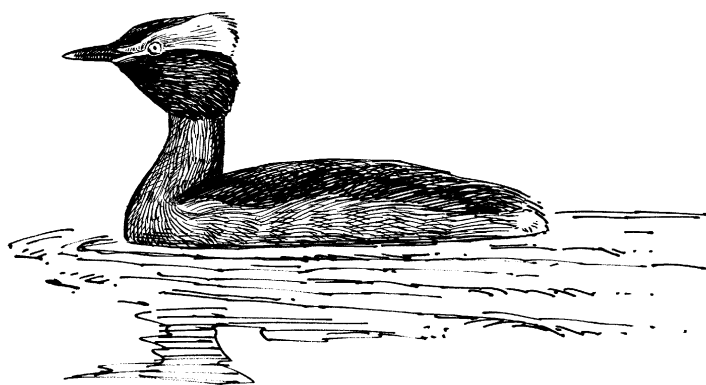
Norsk ornitologisk forening

Partnership for
nature and people

Horndykker i Nordland i 2021

Paul Shimmings

Strektegning © Trond Haugskott

Norsk Ornitologisk Forening 2021

© Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

E-post: nof@birdlife.no

Publikasjonstype: Digitalt dokument (pdf)

Forside: Ungene til horndykkeren holder sammen med begge foreldrene mens de ennå er små, men etter hvert fordeler de voksne ansvaret for ungekullet mellom seg etter som ungene blir litt større. Fuglen på bildet er noen dager gammel, og ble foreviget mens den ble matet av begge foreldrene © Paul Shimmings

Redaktør: Ingar Jostein Øien

Anbefalt referanse: Shimmings, P. 2021. Horndykker i Nordland 2021. NOF-Rapport 1-2021. 19 s.

ISSN: 2703-7665 (elektronisk utgave)

ISBN: 978-82-78-52173-1

SAMMENDRAG

NOF har gjennomført kartlegging av horndykker *Podiceps auritus* i sju kommuner på Helgeland (Nordland) der status for hekkebestanden har vært uklar. I 2021 estimerte vi hekkebestandene til å være 4 – 8 par i Hemnes, 3 – 4 par i Leirfjord, 23 – 33 par i Vefsn, 0 – 1 par i Hattfjelldal, 6 – 10 par i Brønnøy og 4 par i Bindal kommune. Det ble ikke funnet indikasjoner på en hekkebestand i Grane kommune.

Basert på årets registreringer, kommunevise estimater gjort i de siste fem sesongene, og funn rapportert på Artsobservasjoner, estimerer vi dagens totale hekkebestand i Nordland fylke til 260 - 329 par. Arten hekket i 2021 ved minst 108 lokaliteter i Nordland.

INNHold

INNLEDNING	4
GJENNOMFØRING	5
KARTLEGGING I 2021	6
STATUS FOR HORNDYKKER I NORDLAND	16
DISKUSJON	18
TAKK	18
REFERANSER	19

INNLEDNING

Horndykker *Podiceps auritus* er en trua art, og er oppført som sårbar (VU) på den siste norske rødlista fra 2015 (Kålås mfl. 2015), og i 2009 publiserte Miljødirektoratet (tidligere Direktoratet for naturforvaltning) en handlingsplan for arten. Handlingsplanen har som langsiktig målsetting at horndykkeren skal ha en livskraftig bestand innenfor artens naturlige utbredelsesområde i Norge, som på lang sikt er i størrelsesordenen 1 000 – 1 500 par (Direktoratet for naturforvaltning 2009).

Den norske bestanden av horndykker ble i 2015 anslått til 650 – 750 par (Shimmings & Øien 2015). Dette er noe lavere enn estimatet fra 2007 på 750 – 850 par (Øien mfl. 2008). Hvorvidt forskjellen mellom disse to estimatene reflekterer en reell bestandsnedgang er vanskelig å si, siden det ikke er gjennomført nye landsdekkende undersøkelser av bestanden siden 2007. Likevel er det dokumentert lokale endringer, blant annet nedgang i Troms og økning i Sør-Norge og i det tidligere fylket Sør-Trøndelag, mens bestanden er regnet som stabil i det tidligere fylket Nord-Trøndelag og i Finnmark (Gjerstad mfl. 2020, Hanssen mfl. 2018, 2019, 2020, Shimmings & Øien 2015, Shimmings 2018, 2019).

Horndykkeren hekker med få unntak i næringsrike vann i lavlandet. Bestanden i Nordland ble i 2007 anslått til 138 – 148 par, fordelt på 50 kjente lokaliteter i 18 forskjellige kommuner (Øien mfl. 2008). Dette året ble i underkant av en tredjedel av alle kjente hekkende par i landet funnet i Nordland, noe som viser hvor viktig dette fylket er for arten. I nyere tid har det vært foretatt kartlegging av hekkende horndykker i deler av Nordland, nærmere bestemt i Salten, i Lofoten og i Vesterålen (Eggen & Heggøy 2019, 2020, Eggen mfl. 2018, Lofoten lokallag 2017). I flere av disse kommunene har bestandsutviklingen vært i negativ retning slik som i Bodø (Eggen mfl. 2018), mens i Lofoten, Ofoten og i Vesterålen foreligger det for lite historiske data for å kunne trekke noen konklusjoner om bestandsutviklingen (Lofoten lokallag 2017, Eggen & Heggøy 2019). I Fauske og i Saltdal ble bestanden regnet som stabil eller svakt økende (Eggen & Heggøy 2020).

Etter 2007 er det ikke foretatt systematiske registreringer av hekkende horndykker i flere av kommunene på Helgeland der arten den gang ble registrert som hekkefugl, men det foreligger funn av mer tilfeldig karakter fra disse områdene (Artsobservasjoner 2021). Det er ukjent hvordan det har gått med bestanden i kommunene Leirfjord, Brønnøy, Bindal, Hemnes, og Vefsn der det i tidligere år er observert hekkende horndykker. Også i kommunene Grane og Hattfjelldal manglet oppdatert status for horndykker. Med dette som bakgrunn var det ønskelig å få bedre kunnskap om bestandsstørrelsen i disse sjø kommunene på Helgeland.

Som følge av kartleggingen i de kommunene som ble undersøkt i 2021, samt de kommunene som ble kartlagt fra og med 2017 er det mulig å oppsummere statusen for horndykker i hele Nordland. Dette blir et viktig bidrag til kunnskapen om arten generelt, og vil utgjøre et godt grunnlag for videre oppfølging av handlingsplanen for horndykkeren i Nordland.

GJENNOMFØRING

NOF fikk etter søknad tildelt midler til kartlegging av horndykker i deler av Nordland i 2021. Disse midlene ble stilt til disposisjon av Statsforvalteren i Troms og Finnmark og Statsforvalteren i Nordland. Statsforvalteren i Troms og Finnmark har ansvaret for oppfølgingen av den nasjonale handlingsplanen for horndykker (Direktoratet for naturforvaltning 2009).

Målet med undersøkelsene i 2021 var å få en så god oversikt som mulig over hekkebestanden av horndykker i deler av Nordland, for kunne gi et oppdatert estimat på bestandsstørrelsen og se på eventuelle endringer i de undersøkte kommunene. De aktuelle kommunene var Leirfjord, Hemnes, Vefsn, Grane, Hattfjelldal, Brønnøy og Bindal. Felles for disse kommunene er at det tidligere er påvist eller mistanke om hekking av horndykker tidligere, eller at de grenser til kjente hekkeforekomster av arten.

I løpet av sommeren 2021 ble så mange som mulig av de kjente hekkeplassene undersøkt for å påvise eventuell hekking av horndykker. I utgangspunktet ble det benyttet informasjon både fra undersøkelsen i 2007 og fra Artsobservasjoner (2021) for å identifisere aktuelle områder for søke etter arten. Alle kjente lokaliteter i de sju aktuelle kommunene ble sjekket sommeren 2021. I tillegg ble flere andre mulige hekkeområder også sjekket. Potensielle hekkelokaliteter inkluderte i denne sammenhengen er våtmarker og tjern med egnet kantvegetasjon i nærheten av kjente hekkeplasser, og steder der horndykker har vært rapportert tidligere, uten at hekkestatus for fuglene var kjent. Det var også naturlig å sjekke de våtmarkene som lå like ved veien mellom kjente lokaliteter for å se etter hekkende eller rastende horndykkere.

For hver av de besøkte lokalitetene ble antall hekkende par (eller antall sannsynlig hekkende par) registrert. Et par ble definert som to voksne horndykkere som oppholdt seg sammen. Enslige voksne horndykkere kan likevel registreres par der det er rimelig å anta at det befinner seg en partner i nærheten, som enten ruger på egg, eller passer på små unger som er skjult i vegetasjonen.

For å unngå unødige forstyrrelse av hekkende horndykkere og andre vannfugler, ble observasjonene gjort på avstand, og ved hjelp av teleskop (25x – 100x forstørrelse) og/eller håndkikkert (8x30). Under feltarbeidet i 2021 ble det brukt god tid til å sjekke om det var horndykkere til stede ved de besøkte lokalitetene, og det ble brukt mer tid ved lokaliteter der vannkantvegetasjonen hadde vokst til noen centimeters høyde og som følgelig kunne skjule horndykkerne eller evt. reir. Ved andre lokaliteter som var mer åpne eller der vannkantvegetasjon var relativt kort eller fraværende, kunne man få en god oversikt over antall horndykkere i løpet av kortere tid.

Av praktiske og økonomiske årsaker blir det kun gjennomført én registreringsrunde i de sju kommunene i indre deler av Helgeland i 2021 (Leirfjord, Hemnes, Vefsn, Grane, Hattfjelldal, Brønnøy og Bindal). Denne feltrunden bli gjennomført i siste halvdel av juni, og etter at de aktuelle vatna i undersøkelsesområde hadde blitt isfrie. Supplerende opplysninger fra disse kommunene ble hentet fra Artsobservasjoner (2021).

I tillegg til nye registreringer i 2021 har NOF, etter forespørsel fra Statsforvalteren i Troms og Finnmark, gjort en oppsummering av tidligere kartlegginger av horndykker i Nordland med vurdering av status for horndykker i Nordland, og som grunnlag for oppfølging av handlingsplan for horndykker i 2022. I denne oppsummeringen har vi benyttet nyere opplysninger om artens status basert på feltarbeid gjort av NOF de siste årene, delvis supplert med informasjon tilgjengelig på Artsobservasjoner (2021). Oppsummering av bestandsstatus i samtlige kommuner i Nordland er presentert i denne rapporten. I noen kommuner er det imidlertid ikke foretatt målrettede

undersøkelser i de fem siste årene (2017-2021), og i disse tilfellene har vi forsøkt å estimere bestanden basert på tilgjengelige opplysninger i Artsobservasjoner.

Horndykkerens reir bygges i vannvegetasjonen. Ofte er reiret godt synlig tidlig i sesongen, men blir etter hvert gjemt i vegetasjonen når den vokser. I Norge legges det vanligvis 3-4 egg, men i enkelte bestander kan arten legge inntil 8 egg. Foto: Paul Shimmings

KARTLEGGING I 2021

Kartleggingen ble gjennomført i mai 2021. Resultater fra kartleggingen presenteres kommunevis i denne delen av rapporten. I tillegg til de omtalte lokalitetene, ble også en rekke andre lokaliteter i disse kommunene besøkt, men hvor horndykker ikke ble funnet. I de kommunevise omtalene i denne rapporten nevnes alle våtmarkslokalitetene som ble besøkt i de sju kommunene i 2021. Lokalitetene som er nevnt i de respektive tabellene (Tabellene 1-7) er steder der det enten finnes egnet hekkehabitat eller steder man måtte kjøre forbi for å sjekke kjente horndykkerlokaliteter.

Alle funn av horndykker og en rekke andre våtmarksfugler observert under feltarbeidet i 2021 er lagt inn i Artsobservasjoner og er følgelig allment tilgjengelig.

LEIRFJORD KOMMUNE

Tre spillende par ble observert i Litjvatnet i Leirfjord i 2021, og her var det rikelig med kantvegetasjon som egnet som reirhabitat. Selv om det ikke ser ut til å være egnet hekkehabitat ved Storvatnet (som er et stort vann med svært lite kantvegetasjon) så var det en voksen horndykker som sang av full hals 18. mai 2021. Dette er muligens en fugl som kunne hekke ved Litjvatnet, som ligger bare 250 meter unna.

Det ble sjekket flere andre lokaliteter i Leirfjord hvor det kunne forventes å kunne finne horndykker, både tidligere kjente lokaliteter for arten, samt mulige hekkelokaliteter, uten at det ble funnet flere individer (Tabell 1).

Vi vurderer hekkebestanden i Leirfjord kommune til 3-4 par.

Tabell 1. Oversikt over lokaliteter undersøkt for tilstedeværelse av horndykker i Leirfjord i 2021.

Stedsnavn	antall individer	antall par (min.)	antall par (maks.)
Vassdalsvatnet (Svartdalsvatnet)	0	0	0
Litjvatnet	0	0	0
Svarttjønnå, Tovås	0	0	0
Litjvatnet	6	3	3
Storvatnet	1	0	1
Rørtjønnå	0	0	0
Oksvatnet	0	0	0
Oddvalen	0	0	0
Sum horndykker:	7	3	4

HEMNES KOMMUNE

Det finnes mange kjente og mulige hekkeplasser for horndykker i Hemnes kommune. En rekke lokaliteter ble sjekket for evt. forekomst av horndykker i kommunen. Alle kjente plasser ble sjekket i tillegg til flere mulige lokaliteter der arten kunne tenkes å finnes.

Stormyrbassenget er det største vatnet i kommunen, og er et resultat av oppdemming i forbindelse med vannkraft. Det ble funnet ett par horndykker i egnet hekkehabitat ved Forsmoen og ett individ ved Smalavlien 25. august (førstnevnte ble også observert i samme område to dager tidligere).

I området rundt Bleikvassli finnes det en rekke egnede hekkelokaliteter, med både småtjern, kroksjøer og stilleflytende elvestrekninger. Den 23. mai 2021 ble det registrert ett par horndykker i Stormyraven. Samme dato ble det observert sju individer ved Bygdåsæla, derav to spillende par. Også på den datoen var det ett spillende individ i våtmarka ved Storneset.

Den 11. juni 2021 ble det observert ett par horndykker i passende hekkehabitat på Tverrvatnet (Artsobservasjoner 2021). Det ble ikke registrert horndykker ved et tidligere besøk den 23. mai, men det var litt is på deler av vatnet under det første besøket.

Flere andre lokaliteter i Hemnes kommune ble besøkt i 2021, uten at det ble funnet flere horndykkere (Tabell 2).

Vi vurderer hekkebestanden i Hemnes kommune til 4 – 8 par.

Tabell 2. Oversikt over lokaliteter undersøkt for tilstedeværelse av horndykker i Hemnes i 2021.

Stedsnavn	antall individer	antall par (min.)	antall par (maks.)
Bardal (Leirvikelva)	0	0	0
Skoglund, dam	0	0	0
Tjønndalstjønna	0	0	0
Lomtjønna	0	0	0
Stormyrbassenget (flere lokaliteter)	3	1	2
Litjbleikvatnet	0	0	0
Bleikvasslia (flere lokaliteter)	3	1	2
Bygdåsæla / Bygdåsmoen	7	2	4
Tverrbergvannet	0	0	0
Innermoen	0	0	0
Litjbleikvatnet	0	0	0
Svartvatnet	0	0	0
Sum horndykker:	13	4	8

Fire unge horndykkere mates av foreldrene. I hekkesesongen består næringen hovedsakelig av insekter og småfisk som de finner i næringsrike ferskvann. Foto: Paul Shimmings

VEFSN KOMMUNE

Vefsn kommune er kjerneområdet for hekkende horndykker i indre del av Helgeland, noe som gjenspeiles blant annet i det høye antall par nevnt i Øien mfl. (2008) og mange funn rapportert fra kommunen i Artsobservasjoner (2021). Det finnes mange lokaliteter der mulig, sannsynlig eller konstatert hekking er rapportert, men uten at det er gjort systematiske undersøkelser over et kort tidsrom for å kunne vurdere størrelsen på hekkebestanden innenfor kommunen. For å kunne få så godt et estimat på bestanden som mulig, ble alle kjente hekkelokaliteter, samt vann som kunne være aktuelle steder for horndykker i Vefsn, besøkt over en tre-dagers periode i 2021 (24. – 26. mai).

Ved Luktvatnet ble det observert flere par med horndykker den 24. mai 2021. Like ved Osen / Sevja / Langneset (den nordlige delen av Luktvatnet), ble det registrert ett par under reirbygging, samt 2 par i passende hekkebiotop, og i tillegg 2 individer der den ene var spillende. I dette området er det i tillegg til funn i 2021, også gjort flere observasjoner av hekkende horndykker tidligere år (Stig Åge Hansen pers. medd.). I sørenden av Luktvatnet (like ved Stranda og Storholmen) ble det registrert ett rugende par pluss ett spillende par. Helt sør på Luktvatnet, adskilt av en veifylling, ligger Nesabukta, og her blir det registrert ytterligere ett spillende individ.

Fustvatnet er den største naturlige innsjøen i Vefsn (Røssvatnet er større, men er et resultat av oppdemming ifm. vannkraft), og her finnes det flere grunne bukter med kantvegetasjon som egner seg til hekkende horndykker. Under et besøk den 24. mai 2021 ble det registrert flere horndykkere. I Storvikbukta (nordlige del av Fustvatnet) ble det observert 3 par, og i Valan, en bukt som ligger litt vest for Kisen i den østlige delen av vatnet, ble det notert til sammen 7 individer (derav 3 par pluss en voksen). Den 2. juni er det registrert et rugende par i Valan (Artsobservasjoner 2021).

En annet viktig lokalitet for horndykker i Vefsn er Motjønnna, der det er rapportert mange individer fra tidligere år, og også i 2021 (Artsobservasjoner 2021). Største antall som ble notert var under besøket 24. mai, da hele 15 individer ble sett (6 spillende par og 3 individer).

Drevvatnet ble grundig sjekket for horndykker den 24. mai 2021. Det ble sett 3 par pluss 3 individer ved Båtneset i nordøstenden av vatnet, men ellers var det ingen andre horndykkere å se i Drevvatnet på denne datoen.

Den 24. mai 2021 ble det observert ett par i egnet hekkehabitat i Stormotjønnna (også kjent som Volltjønnna). To par ble observert i Ømmervatnet den 25. mai, det ene paret ved Kaggvika (sørenden av vannet) og det andre paret i nordenden. Helt nord for Ømmervatnet finner man den sakteflytende delen av Hattelva og den ser ut som passende hekkehabitat, selv om det foreløpig ikke er påvist hekking av horndykker i elva.

Horndykker ble ikke observert ved noen av de andre lokalitetene i Vefsn kommune som ble besøkt under feltarbeid i 2021 (Tabell 3).

Vi vurderer hekkebestanden i Vefsn kommune til 23 – 33 par.

Tabell 3. Oversikt over lokaliteter undersøkt for tilstedeværelse av horndykker i Vefsn i 2021.

Stedsnavn	antall individer	antall par (min.)	antall par (maks.)
Motjønnna	15	6	9
Drevvatnet	9	3	6
Stormotjønnna (Vollatjørna)	2	1	1
Trondmotjønnna	0	0	0
Litle Luktvatnet	0	0	0
Luktvatnet	14	5	8
Kattjønnna	0	0	0
Tennvatnet	0	0	0
Svalvatnet	0	0	0
Ømmervatnet	4	2	2
Fustvatnet	13	6	7
Dammen ved Klubben	0	0	0
Tjern NV for Langvatnet	0	0	0
Dammen, Langvatnet	0	0	0
Langvatnet	0	0	0
Mjåvatnet	0	0	0
Sum horndykker:	57	23	33

Mellom 5 og 8 par horndykker hekker i Luktvatnet i Vefsn. Rundt halvparten av disse hekker i nordenden av vatnet og noen av disse kan observeres fra campingplassen ved Osen. Her gjennomføres bekjempelse av mink, nettopp med tanke for å redusere predasjonstrykk på hekkende vannfugler inkludert horndykker. Foto: Paul Shimmings

Flere horndykkere ble observert i Fustvatnet, Vefsn i 2021, blant annet 3 par i nordenden ved Storstvikbukta. På bildet kan man se kantvegetasjonen som er viktig for horndykker å bygge reiret sitt i. Foto: Paul Shimmings

GRANE KOMMUNE

Det er ingen kjente forekomster av horndykker i Grane kommune, bortsett fra observasjoner av det som anses å være rastende fugler under trekk. Siden kommunen grenser mot områder der det finnes gode forekomster av arten, ble flere våtmarkslokaliteter i Grane sjekket i 2021. Dette resulterte ikke i funn av arten i kommunen. Vi vurderer hekkebestanden i Grane kommune til 0 par.

Tabell 4. Oversikt over lokaliteter undersøkt for tilstedeværelse av horndykker i Grane i 2021.

Stedsnavn	antall individer	antall par (min.)	antall par (maks.)
Stor Svenningvatnet	0	0	0
Litjsvenningsvatnet	0	0	0
Svenningtjønnna	0	0	0
Litj Majavatn	0	0	0
Majavatn	0	0	0
Kjerringvatnet	0	0	0
Simskardmyra	0	0	0
Bjortjønlimyrene	0	0	0
Sum horndykker:	0	0	0

HATTFJELLDAL KOMMUNE

Kjerkstadvatnet, som ligger like ved flystripa ved Hattfjelldal sentrum er den eneste lokaliteten i kommunen der det er rapportert horndykker i tidligere hekkesesonger (to funn i mai 2019 i selve vatnet og ved den nærliggende Elsvasselve). Området ble sjekket 26. mai 2021, men uten at det ble registrert horndykker. Senere i sesongen, den 20. juni, ble det rapportert ett par i Kjerkstadvatnet (Artsobservasjoner 2021). Hekking hos arten har aldri vært bekreftet, men Kjerkstadvatnet er så sterkt gjengrodd av busker og kratt at vatnet i dag er uoversiktlig slik at det kan være utfordrende å påvise eventuelle hekkeforsøk.

Flere andre lokaliteter ble sjekket for tilstedeværelse av horndykker i Hattfjelldal, men uten at det ble funnet noen (Tabell 5).

Vi vurderer hekkebestanden i Hattfjelldal til 0 – 1 par.

Tabell 5. Oversikt over lokaliteter undersøkt for tilstedeværelse av horndykker i Hattfjelldal i 2021.

Stedsnavn	antall individer	antall par (min.)	antall par (maks.)
Besvatnet, Sæterstad	0	0	0
Lillerøssvatnet	0	0	0
Fisklausvatnet	0	0	0
Grublivatnet	0	0	0
Djupmelvatnet	0	0	0
Tolkvatnet	0	0	0
Storvatnet (delvis i Grane)	0	0	0
Sørmyrtjønnan	0	0	0
Sørtjønnan	0	0	0
Mølnhustjønnan	0	0	0
Ledningtjønnan	0	0	0
Kjerkstadvatnet	0-2	0	1
Slettbakken - Tofta - Sørvollen	0	0	0
Sørdalsaven	0	0	0
Stillelva / Storaven	0	0	0
Sum horndykker:	0-2	0	1

BRØNNØY KOMMUNE

Straumen er en del av Mosvatnet, og det er tidligere rapportert horndykker derfra (Artsobservasjoner 2021). Området ser ut til å være lite besøkt av ornitologer med generelt få registreringer av fugler derfra. Under besøk i området ble det observert en horndykker den 19. mai 2021.

Aunvatnet ligger ca. 2 km vest for Hommelstø sentrum. Vatnet er en kjent lokalitet for horndykker, med mange hekkefunn rapportert fra tidligere år (Artsobservasjoner 2021). Det ble registrert 3 eller 4 par (6 individer med atferd som indikerte at de var et par, pluss to individer som ble tolket å være et par) under feltarbeidet i området den 21. mai 2021. Senere i sesongen, i juni, ble det rapportert 4 rugende par i Aunvatnet (Artsobservasjoner 2021).

En syngende / spillende horndykker ble registrert i Bruvatnet litt øst for Hommelstø (som litt forvirrende har det alternative navnet Aunvatnet, men som ikke må forveksles med Aunvatnet som ligger vest for Hommelstø omtalt over). Dette er også en lokalitet der arten er registrert tidligere (Artsobservasjoner 2021).

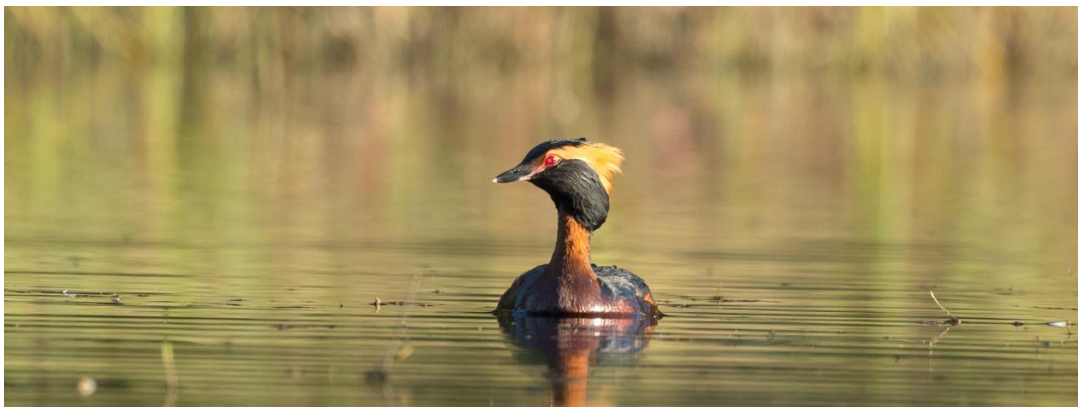
Under feltarbeid i mai 2021 ble ett enslig individ observert i Medvatnet to dager på rad (21. – 22. mai) og så ut til å være stasjonær i området. Mistanke om at det kunne hekke horndykker i Medvatnet ble bekreftet 24. juli, da 3 pulli ble registrert (Artsobservasjoner 2021).

Ett par horndykker ble observert i Skogvatnet 21. og 22. mai 2021. Her ble inntil 3 par observert sommeren 2000 (Shimmings & Syvertsen 2000), men det finnes ingen øvrige registreringer fra det vatnet i Artsobservasjoner (2001) siden 2001. Ifølge lokalbefolkningen hekker horndykker årlig i Skogvatnet.

Lengst sør i Brønnøy kommune ble det registrert ett par horndykker i Sagdammen, og ett individ i Sørenskogvatnet, begge observasjoner ble gjort 22. mai 2021.

Det ble ikke funnet horndykker ved andre lokaliteter som ble besøkt under feltarbeidet i Brønnøy kommune i 2021 (Tabell 6).

Vi vurderer hekkebestanden i Brønnøy til 6 – 10 par.

En voksen fugl med sine karakteristiske gule «horn». Arten har disse fjærtuftene kun i hekkesesongen, og vinterstid blir fuglene mer anonyme med sin grå- og hvite vinterdrakt. De gule fjærtuftene har en viktig rolle under parringsspillet. Foto: Paul Shimmings

Tabell 6. Oversikt over lokaliteter undersøkt for tilstedeværelse av horndykker i Brønnøy i 2021.

Stedsnavn	antall individer	antall par (min.)	antall par (maks.)
Straumen, Mosvatnet	1	0	1
Syltrevatnet	0	0	0
Tilremsvatnet	0	0	0
Vandalsvikvatnet	0	0	0
Aunvatnet	8	3	4
Rugåsvatnet	0	0	0
Bruvatnet	1	0	1
Aksettjønnan	0	0	0
Mølnvatnet	0	0	0
Svanvatnet	0	0	0
Lishølvatnet	0	0	0
Flatvatnet	0	0	0
Finnvikvatnet	0	0	0
Medvatnet	1	0	1
Fugllitjønnan	0	0	0
Skogvatnet	2	1	1
Langvatnet	0	0	0
Lislengtjørna	0	0	0
Åstjørna	0	0	0
Stordalsvatnet	0	0	0
Nævernesvatnet	0	0	0
Strengivatnet	0	0	0
Sausvatnet	0	0	0
Sagdammen	2	1	1
Sørenskogvatnet	1	1	1
Lissvatnet	0	0	0
Storvatnet	0	0	0
Sum horndykker:	16	6	10

BINDAL KOMMUNE

Det er kun én kjent hekkelokalitet for horndykker i Bindal kommune, i Aunvatnet, der er det ble registrert hekking i 2019 (Artsobservasjoner 2021). Under feltarbeidet i 2021 ble det observert 4 spillende par den 21. mai. Det ble også registrert 8 individer (3 par pluss 2 individer) senere i sesongen (Artsobservasjoner 2021).

Flere andre lokaliteter i Bindal ble sjekket under feltarbeidet i 2021, men uten at flere horndykkere ble funnet.

Vi vurderer hekkebestanden i Bindal til 4 par.

Tabell 7. Oversikt over lokaliteter undersøkt for tilstedeværelse av horndykker i Bindal i 2021.

Stedsnavn	antall individer	antall par (min.)	antall par (maks.)
Fallbekkvatnet	0	0	0
Floet	0	0	0
Aunvatnet	8	4	4
Sum horndykker:	8	4	4

Aunvatnet er den eneste hekkelokaliteten for horndykker i Bindal kommune. Dette er en næringsrik innsjø, med jordbruk langs deler av strandlinjen. Vatnet brukes til en viss grad til friluftaktiviteter inkludert båtbruk (blant annet til fiske). I 2021 ble det observert fire par horndykker tidlig i sesongen, men hekkesuksessen for disse er ukjent. Foto: Paul Shimmings

STATUS FOR HORNDYKKER I NORDLAND

Både systematiske undersøkelser gjennomført av NOF i ulike deler av Nordland de siste fem årene samt supplerende funn av en mer tilfeldig karakter (f.eks. i Artsobservasjoner 2021) ble benyttet for å kunne estimere nåværende størrelsen på hekkebestanden av horndykker i fylket.

Siden 2007 har noen av kommunegrensene blitt endret. Fra og med 2020 ble den tidligere Ballangen kommune slått sammen med Narvik kommune. Den tidligere Tysfjord kommune ble sammenslått med Hamarøy (sørlige del av Tysfjord) og Narvik (nordlige del av Tysfjord). For å kunne sammenligne resultatene på status for horndykker i 2007 og 2021 har vi benyttet de gamle kommunegrensene for Ballangen, Tysfjord, Hamarøy og Narvik, før kommunesammenslåingen (som trådte i kraft 1. januar 2020). Det var også disse kommunegrensene som ble brukt i Øien mfl. 2008 og i Eggen & Heggøy 2019.

Vi har nå svært god oversikt over status for hekkende horndykker i Nordland, selv om enkelte kommuner ikke er systematisk kartlagt i de siste 5 – 10 årene. Likevel finnes det tilfeldige observasjoner fra de kommunene uten kartlegging i nyere tid, slik at det er mulig å grovt estimere hekkebestanden i disse kommuner.

Det kan også være enkelte par som hekker på lokaliteter vi ikke kjenner til. Det er noen kommuner der arten nok ikke hekker i dag, slik som i kommunene Dønna, Herøy, Vega og Alstahaug der arten har hekket tidligere. Disse kommunene er godt besøkt av ornitologer, slik at eventuelle hekking ville blitt oppdaget. Det finnes en del vatn i Sømna kommune som ser ut som å ha egnet hekkehabitat for horndykker, men uten at tilfeldige besøk ved disse lokalitetene har påvist forekomst av arten. Flere andre kommuner i Nordland har heller ikke hekkebestander av horndykker slik som Hadsel, Lødingen, Flakstad, Møskenes, Værøy, Røst, Steigen, Meløy, Rødøy, Lurøy, Træna, Nesna, og Vevelstad (Artsobservasjoner 2021). Disse er enten øykommuner eller kommuner med mye bratt terreng med få eller ingen næringsrike vatn som egner seg som hekkehabitat for horndykker.

Den røde irisen i øyet er meget påfallende hos horndykkeren, og fargen på øyet kan ofte sees på relativ lang avstand. Her er en voksen som har begynt å miste de sterke fargene på hodet. Foto: Paul Shimmings.

Tabell 8. Statusoversikt (antall hekkende par) horndykker i Nordland. For å kunne sammenligne med den landsomfattende undersøkelsen i 2007, er det benyttet de gamle kommunenavn og kommunegrenser (før sammenslåingen i 2020; gjelder kommunene Narvik, Ballangen, Hamarøy og Tysfjord).

Kommune	kilde	år siste telling	antall par	antall lokaliteter 2017-2021	antall par i 2007	antall lokaliteter i 2007
Øksnes	1	2019	5 - 7	≥ 3	na	na
Andøy	1	2019	10 - 15	≥ 2	na	na
Sortland	1	2019	10 - 15	≥ 5	na	na
Hadsel	1	2019	0	0	na	na
Bø	1	2019	16 - 20	≥ 4	15 - 16	7
Vågan	2	2017	6	2	9	3
Vestvågøy	3	2017	62 - 63	18 - 19	17 - 24	9
Evenes	4	2017-2021	10 - 21	8	18 - 26	7
Narvik	4	2017-2021	0	0	4	2
Ballangen	4	2017-2019	10 - 15	1	10	1
Tysfjord	1	2019	14	11		
Hamarøy	1	2019	30 - 35	≥ 15	1	1
Sørfold	4	2017-2021	0	0	1	1
Fauske	5	2020	20 - 22	≥ 7	7	3
Bodø	6	2018	20 - 25	10	1	1
Saltdal	5	2020	7	1	7 - 8	1
Beiarn	4	2017-2021	0	0	2	1
Gildeskål	4	2017-2021	0 - 2	1 - 2	1	1
Rana	4	2017-2021	1 - 3	0 - 3	0	0
Hemnes	7	2021	4 - 8	3	4	1
Leirfjord	7	2021	3 - 4	2	2	1
Vefsn	7	2021	23 - 33	6	25	7
Hattfjelldal	7	2021	0 - 1	1	na	na
Grane	7	2021	0	0	na	na
Brønnøy	7	2021	6 - 10	7	4 - 5	2
Bindal	7	2021	4	1	2	1
Sum:			260 - 329	108 - ≥ 113	130-148	50

Kilder: 1. Eggen & Heggøy 2019; 2. Lofoten lokallag 2017; 3. Oddvar Heggøy & Martin Eggen upubl.; 4. Artsobservasjoner 2021; 5. Eggen & Heggøy 2020; 6. Eggen mfl. 2018; 7. NOF, denne undersøkelsen. Data for 2007 er hentet fra Øien mfl. 2008.

DISKUSJON

Feltundersøkelsene i 2021 ble gjennomført i perioden etter at vatna var blitt isfri, når horndykkerne var forventet å ha ankommet hekkelokalitetene, og før vegetasjonen hadde vokst såpass at det er vanskelig å lokalisere fuglene. Likevel kan det enkelte år være is på hele eller deler av hekkelokalitetene i midten av mai. Ved en av lokalitetene som ble undersøkt i mai 2021 (Tverrvatnet, Hemnes) var det delvis is den 23. mai, og det ble ikke observert horndykkere. Tre uker senere (11. juni) ble det derimot observert ett par horndykker samme sted i passende hekkebiotop (Artsobservasjoner). Om dette var et par som er fanget opp et annet sted under registreringsarbeidet i mai for så å forflytte seg dit senere vites ikke.

Kartleggingen av horndykker i Nordland de senere år, og oppsummeringen vi presenterer i denne rapporten styrker vår kunnskap om arten, og dette vil utgjøre et viktig grunnlag for framtidig arbeid med arten.

Bestanden av horndykker i Nordland ble estimert til 130-148 par fordelt på 50 lokaliteter i 2007 (Øien mfl. 2008). Deler av Nordland ble dårlig dekket i 2007, slik at det er noen hull i datasettet fra det året. Øien mfl. 2008 skrev at en del tjern i Hamarøy-Tysfjord, samt Bodø-Salten i Nordland som er tidligere kjente hekkeområder, ikke ble besøkt i 2007, og at bestandsestimatet for de tre nordligste fylkene (dvs. Nordland, Troms og Finnmark) kunne ligge på opp til 20 % flere par, noe som for Nordlands sin del i så fall ville bety en bestand på 155-180 par.

Vesterålskommunene Øksnes, Andøy, Sortland og Hadsel ble ikke nevnt under kartleggingen i 2007, så det er litt uklart i hvilken grad arten kan ha etablert seg i disse kommunene de siste 20 år, eller om den store endringen i Vesterålen skyldes manglende dekning i 2007. Mest sannsynlig er det at arten relativt nylig har etablert seg i den delen av Vesterålen (med unntak av Hadsel der det ikke er registrert hekking), ettersom horndykker ikke ble registrert som hekkefugl i disse kommunene under feltarbeidet til Norsk Hekkefuglatlas i 1970-1989 (Gjershaug mfl. 1994).

NOF anslår bestanden i fylket i 260-330 par, fordelt på minst 108 lokaliteter i perioden 2017-2021. Dette representerer omtrent en dobling av antall hekkende horndykkerpar i fylket siden kartleggingen i 2007, og mer enn en dobling i antall lokaliteter der arten er påvist hekkende.

Bestanden i fylket ser derfor ut til å være robust, selv om det er noen trusler som kan tenkes å påvirke bestanden i negativ retning. Det ble ikke gjort systematiske vurderinger av mulige trusselsfaktorer i 2021. De fleste trusselsfaktorene er nevnt i handlingsplanen (Direktoratet for naturforvaltning 2009). Av mulige trusler som ble identifisert under feltarbeidet kan nevnes: fiskegarn/forsyrrelser fra fiskegarn, predasjon fra mink og fritidsaktiviteter inkludert bruk av båter og kajaker. Det kan ikke utelukkes at andre trusler kan være til stedet enn de som ble observert og notert.

TAKK

Feltarbeidet i 2021 ble støttet økonomisk av Statsforvalteren i Nordland og Statsforvalteren i Troms og Finnmark. NOF takker alle som har lagt inn observasjoner av horndykker i Artsobservasjoner.

REFERANSER

Artsobservasjoner 2021. Rapportsystem for arter. Tilgjengelig fra: www.artsobservasjoner.no, nedlastet 31.08.2021.

Eggen, M., Kristiansen, T.E. & Heggøy, O. 2018. Kartlegging av horndykker i Bodø kommune i 2013 og 2018. NOF-notat 2018-13. 20 s.

Eggen, M. Heggøy, O. 2020. Kartlegging av horndykker i Fauske og Saltdal 2020. NOF-notat 2020-5. 15 s.

Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for horndykker *Podiceps auritus*. DN-rapport 7-2009. 32 s.

Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994. Norsk Fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu. 552 s.

Gjerstad, D., Didriksen, H. & Didriksen, T.-A. 2020. Kollaps i horndykkerbestand i Troms – men ikke i Finnmark. <https://www.birdlife.no/organisasjonen/fylkesavdelinger/finnmark/nyheter/?id=2508>, nedlastet 26. august 2021.

Hanssen, S.A, Frivoll, V., Strann, K.-B., Heggås, J. & Hagtvedt, M. 2018. Overvåking av hekkende horndykker i Troms 2017. NINA Rapport 1479. 20 s.

Hanssen, S.A., Frivoll, V., Strann, K.-B., Hagtvedt, M., Sommervold, P.S. & Ballesteros, M. 2019. Overvåking av hekkende horndykker i Troms 2019. NINA Rapport 1733.

Hanssen, S.A, Frivoll, V., Strann, K.-B., Hagtvedt, M., Sommervold, P.S. & Ballesteros, M. 2020. Overvåking av hekkende horndykker i Troms 2020. NINA Rapport 1916.

Kålås, J.A., Dale, S., Gjershaug, J.O., Husby, M., Lislevand, T., Strann, K.-B. & Strøm, H. 2015. Fugler (Aves). S. 67–70 i: Henriksen, S. & Hilmo, O. (red.) Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.

Shimmings, P. 2018. Kartlegging av horndykker i Sør-Trøndelag i 2018. NOF-notat 2018-26. 14 s.

Shimmings, P. 2019. Kartlegging av horndykker nord i Trøndelag i 2019. NOF-notat 2019-18. 14 s + vedlegg.

Shimmings, P. & Øien, I.J. 2015. Bestandsestimater for norske hekkefugler. NOF-rapport 2-2015. 268 s.

Shimmings, P.J. & Syvertsen, P.O. 2000. Viltregistreringer i Velfjordområdet, Brønnøy i juni og juli 2000. Rana Museum Naturhistorisk avdeling. 16 s. + vedlegg.

Sirnes, J. 2017. Kartlegging av horndykkere i Vestvågøy i 2017. NOF-Lofoten lokallag, notat. 4 s.